

O ISTORIE ORIGINALĂ A IDEILOR ETICE ȘI PEDAGOGICE

Gabriel COJOCARU

Disciplinele istoriei și istorisirea în genere pot fi concepute în mai multe moduri. O istorie oarecare se constituie de regulă cronologic, prin prezentarea unor evenimente și/sau personalități ale domeniului, pe cât posibil fără rest. Astfel putem avea o istorie politică, prin prezentarea înșiruită în timp a evenimentelor și a conducătorilor politici, a șefilor de stat, a faraonilor etc. Puteam avea o istorie a filosofiei, prin prezentarea în succesiune aproximativ temporală a vieților și doctrinelor filosofilor. Putem avea o istorie a unei biserici, prin prezentarea vieților și realizărilor ierarhilor bisericii în cauză. Putem avea o istorie a unei științe, prin prezentarea vieților și descoperirilor făcute de către oamenii de știință în speță. Sau putem avea o istorie a unei științe făcută altfel, anume prin prezentarea unor mari idei științifice, care sunt mai longevive, care au o durată de

viață incomparabil mai mare decât a vieții oamenilor. Ideile au particularitatea – platonice vorbind – de a exista de dinainte de nașterea oamenilor, a creatorilor din domeniu, de a anteviețui în raport cu oamenii și de a supraviețui considerabil și după moartea oamenilor de știință, a autorilor care le-au emis și le-au impus.

În consecință, avem posibilitatea de a face două tipuri de istorie: (i) o istorie a personalităților dintr-un domeniu oarecare, o istorie cu persoane pe post de personaje și (ii) o istorie în care personajele nu sunt persoane, ci idei. Acest ultim tip de demers ar putea fi ilustrat cu lucrarea *Fenomenologia spiritului* a lui Hegel, care este o astfel de narațiune, în care personajele nu sunt oameni ci idei.

Un atare mod de a concepe istoria unor domenii strâns înrudite – etica și pedagogia – este propriu și cărții la care ne referim aici, aparținând unui universitar arădean: Nicolae Iuga, *Din istoria marilor idei etice și pedagogice* (Ed. Grinta, Cluj-Napoca, 2015), carte care își asumă ca model, în mod explicit, celebra lucrare a lui Bogdan Suchodolski (1903-1992), filosof și istoric al științei, *La pédagogie et les grands courants philosophiques. Pédagogie de l'essence et pédagogie de l'existence* (Préface de M. Debesse, Edition du Scarabée, Paris, 1960). Și aici, la fel ca și la Hegel, personajele cărții sunt idei. Această manieră de a concepe istoria domeniilor nu are obligația să fie atotcuprinzătoare. Pentru a prezenta o idee nu este obligatoriu ca să fie prezentați toți oamenii de știință care au contribuit la inventarea, crearea, dezvoltarea și impunerea acesteia, ci este suficient să fie prezentați un număr mai restrâns de autori, cu titlu exemplificativ, o compendiere a domeniului.

În al doilea rând, Nicolae Iuga îl are ca model pe filosoful și pedagogul clasic german J. Fr. Herbart (1776-1841), care afirma cu claritate principiul legăturii indisolubile între Etică și Pedagogie. Mai exact, Herbart susținea că Pedagogia ca acțiune socială de anvergură, ca termen generic și scris cu majusculă, are două componente: Etica și Psihologia. După Herbart, Etica furnizează *scopul* educației, adică *virtutea*, iar Psihologia procură *mijloacele* și *metodele* pentru atingerea acestui scop. La fel, și Nicolae Iuga consideră Etica și Pedagogia ca fiind inseparabile, iar când se referă la doctrina unui gânditor anume, prezintă mai întâi ideile etice și apoi cele pedagogice ale acestuia.

Structura cărții lui Nicolae Iuga este interesantă și originală. Autorul utilizează termenul de *idee pedagogică* cu sensul de concepție personală sau produs al activității de gândire în domeniul pedagogiei, aparținând unei personalități istorice determinate, precum și „forma” (*eidos*) sau terminologia în care această idee este expusă. Dar, totodată, el utilizează și termenul de *ideal pedagogic* sau *ideal al educației* (enunțat prescurtat ca *ideal*), ca fiind diferit de *idee*. Prin *ideal*, autorul înțelege nu o concepție personală, ci un model impersonal, un standard superior de realizare umană, elaborat conștient și metodic, prin însumare, pe parcursul mai multor generații. *Idealul* va fi năzuința formativă (*nissus formativus*) exprimată conștient a unei epoci istorice mai îndelungate, o reprezentare finalistă care fundamentează și motivează acțiunea umană. Se înțelege că mai multe idei pedagogice aparținând unei epoci istorice vor contribui la configurarea unui ideal pedagogic. Prin analogie cu domeniul epistemologiei, la Nicolae Iuga *Idealul educației* este sinonim cu paradigma, iar *Ideea*

pedagogică cu elemente de „știință normală” și normativă, cu enunțarea și soluționarea unor probleme determinate.

Astfel vom avea: (1) *Idealul Kalokagathon* al Antichității grecești (cu autori precum Pythagora, Platon, Aristotel). Apoi, (2) *Idealul spiritualist creștin* al Evului Mediu (Fundamentele etice și pedagogice ale Creștinismului, Clement Alexandrinul, Origen, Sf. Augustin, Sf. Toma de Aquino); (3) *Idealul universalist al Renașterii* (Pico della Mirandola, Erasmus din Rotterdam, Thomas Morus, François Rabelais, Michel de Montaigne, Tommaso Campanella); (4) *Idealul naturalist* al pedagogiei clasice (Jan Amos Comenius, John Locke, Shaftesbury, David Hume, Jean Jacques Rousseau, J. H. Pestalozzi); (5) *Idealul eticist* al iluminismului kantian (Imm. Kant, J. Fr. Herbart); (6) *Idealul pragmatismului* în modernitate (Pozitivism, utilitarism, pragmatism, W. James, John Dewey, Jean Piaget). Cartea lui Nicolae Iuga se încheie cu un capitol mai puțin obișnuit, intitulat *Lipsa de ideal și criza umanității europene*, în care sunt luați în discuție autori precum: Edmund Husserl, Martin Heidegger și Karl Jaspers.

Cu cartea lui Nicolae Iuga *Din istoria marilor idei etice și pedagogice*, ne aflăm în fața unei încercări originale de a unifica istoria Eticii și a Pedagogiei – în scopul tratării conjugate a acestor discipline, în spiritul lui J. Fr. Herbart – și a unei încercări, de asemenea originale, de a re-sistematiza istoria disciplinelor în funcție de idealurile pedagogice, luate cu rol de paradigme, comparabile cu paradigmele (în înțelesul lui T. S. Kuhn) din științele naturii. Prezentarea fiecărui autor în parte este realizată cu acribie documentară și într-un stil alert, accesibil, cu reale valențe literare.